

Maartje en de verzuiling

Een onderzoek naar de verzuiling binnen de Nederlandse publieke omroep aan de hand van de carrière van Maartje van Weegen.

Eindwerkstuk Theater-, Film-, en Televisiewetenschap
Rebecca van der Weijde
3462846

Begeleider: Clara Pafort-Overduin

Universiteit Utrecht

- Dat ik zo van radio hou, dat is Maartje van Weegen jou. -¹

---

¹ Citaat uit het afscheidslied voor Maartje van Weegen, gezongen en geschreven door de zanggroep 'Wishful Singing' tijdens Maartjes laatste uitzending van 'De Klassieken' in het Concertgebouw, 31 augustus 2012.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	04
Hoofdstuk 1 – Verzuiling in het Nederlands omroepbestel.....	06
Hoofdstuk 2 – Maartje van Weegen.....	12
Hoofdstuk 3 – ‘Studio Vrij’, ‘Het Half Zes Journaal’ en ‘De Klassieken’.....	14
Conclusie.....	20
Literatuurlijst.....	22
Bijlage.....	24

Inleiding

De laatste tijd is de Nederlandse publieke omroep veel in het nieuws geweest. Vanaf 2013 wordt door de overheid het mediabudget langzaam verlaagd, met als resultaat dat er zo'n €125 miljoen moet worden bezuinigd op de landelijke publieke omroep.² Naast de bezuiniging mogen er in 2016 van de huidige 21 omroepen nog maar maximaal acht overblijven, waardoor er veel omroepen verdwijnen of verplicht moeten fuseren. Dit nieuws wekte mijn aandacht.

Omroepen hebben elk hun eigen instelling en ideeën. Nederland is, zoals Huub Wijfjes in zijn boek *Hallo Hier Hilversum* stelt, verdeeld in “[...] hokjes met schotjes ertussen. In de hokjes bevinden zich groepen mensen, samengebonden door een gemeenschappelijk kenmerk: geloof of ideologie”.³ Het boek *Hallo Hier Hilversum* stamt uit 1985, maar in Nederland is er tegenwoordig nog steeds het idee van ‘hokjes’: verzuiling, waarbij er verschillende geloven en ideologieën in één samenleving bestaan. Verzuiling is een complex begrip en er is geen vaste definitie aan te geven. Een recent werk over de verzuiling, uit 2011, is het boek *Staat van verzuiling* van Peter van Dam. Van Dam is het niet eens met de term ‘verzuiling’ en spreekt liever van ‘gemeenschappen’ binnen de samenleving.⁴ Hier kom ik in hoofdstuk 1 op terug. Daarnaast betwijfelt Van Dam of er nog steeds wel sprake is van verzuiling, hoewel volgens hem de omroepen zelf daarvan overtuigd zijn.⁵ Van Dam denkt dat de omroepen dit aannemen vanwege hun rol binnen het medialandschap, waarbij ze elk een eigen deel van de samenleving vertegenwoordigen.⁶ Als de omroepen ervan uitgaan dat ze verzuild zijn, vraag ik me af waar je dat aan kan terugzien. In naam hebben de omroepen een specifieke identiteit (zoals bijvoorbeeld de KRO: Katholieke Radio Omroep), maar hoe dragen ze dat uit in hun programma's? Merkt de kijker het bijvoorbeeld aan de keuze van de onderwerpen, of de presentator?

Ervan uitgaand dat de omroepen vinden dat er onderling groot verschil is, zou je verwachten dat bijvoorbeeld de presentatoren nadrukkelijk bij één omroep horen. Toch blijkt dit in de praktijk niet altijd zo te zijn. Een goed voorbeeld daarvan is de, inmiddels gepensioneerde, presentatrice Maartje van Weegen. Tijdens mijn stage heb ik met haar samengewerkt en ben ik geïnteresseerd geraakt in haar carrière. Tijdens haar carrière heeft ze bij drie verschillende omroepen gewerkt, de KRO (van 1971 tot 1983), de NOS (van 1984 tot 2007) en de AVRO (van 2006 tot 2012).⁷ Alle drie de omroepen hebben in beginsel een ander karakter; de KRO is katholiek, de NOS is ‘neutraal’ en de AVRO is ‘algemeen’. Deze benamingen worden onder andere gehanteerd door Hans van den Heuvel in zijn boek *Nationaal of verzuild*, waarbij de omroepen worden ingedeeld in één van de zuilen van de samenleving, bestaande uit katholieken, protestanten en de algemene zuil, bestaande uit sociaal-democraten en liberalen.⁸

Een interessant gegeven betreffende Maartje van Weegen is dat ze uit een protestants gezin komt, terwijl haar eerste televisiebaan bij de KRO was, een katholieke omroep. Kijkend naar de ‘hokjes’ van Huub Wijfjes en de zuilen van Hans van den Heuvel, is Maartje dus niet in één kader te plaatsen wat betreft geloof of ideologie. Peter van Dam stelt in *Staat van verzuiling* dat de verzuiling het organiserend principe van het omroepbestel is, maar door Maartjes afwisselende carrière en de aankomende fusie (de verzuilde omroepen moeten samenkomen en samenwerken), staat het idee van verzuiling wankel.⁹ In mijn onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Wat kunnen we via de carrière van Maartje van Weegen leren over de aangenomen politieke en religieuze verschillen tussen de Nederlandse publieke omroepen?

---

² <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/publieke-omroep/hervorming-publieke-omroep>, geraadpleegd 1 juni 2013

³ Wijfjes, Huub. 1985. *Hallo Hier Hilversum – Driekwart eeuw radio en televisie*, p. 17

⁴ Van Dam, Peter. 2011. *Staat van verzuiling. Over een Nederlandse mythe*, p. 108

⁵ Idem

⁶ Idem

⁷ http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Oeuvre_Maartje_van_Weegen, geraadpleegd 28 juni

⁸ Heuvel, Hans van den. 1976. *Nationaal of verzuild: de strijd om het Nederlandse omroepbestel in de periode 1923-1947*, p. 13

⁹ Van Dam, p. 110

In het eerste hoofdstuk ga ik in op de verzuiling. Ik begin het hoofdstuk met een algemene uitleg van het begrip verzuiling aan de hand van de boeken *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek* van Arend Lijphart en *Staat van verzuiling* van Peter van Dam. Vervolgens kijk ik naar het begrip identiteit, waarbij ik met behulp van de oratie *Hoe komen wij in beeld?* van Sonja de Leeuw kijk naar wat identiteit binnen de verzuiling inhoudt. Vervolgens breng ik verzuiling en identiteit in verband met het Nederlandse omroepbestel. Met behulp van het boek *Nationaal of verzuild* van Hans van den Heuvel, de oratie *Hoe komen wij in beeld?* van Sonja de Leeuw en de scriptie *Het oog van de storm* van René Koenders schets ik een geschiedenis van het omroepbestel binnen de verzuiling in Nederland.

In het tweede hoofdstuk vertel ik, aan de hand van een interview dat door het Instituut voor Beeld en Geluid met Maartje van Weegen gehouden is, kort over haar leven en carrière. Ik schets een beknopte biografie om me vervolgens in het derde hoofdstuk toe te spitsen op de drie omroepen waarvoor ze gewerkt heeft: de KRO, de NOS en de AVRO.

Ik kijk naar de identiteit van de omroepen (onder andere met behulp van de Mediawet), en richt me per omroep op een specifiek programma dat Maartje gepresenteerd heeft: ‘Studio Vrij’ bij de KRO (vanaf 1971), ‘Het Halfzes Journaal’ bij de NOS (vanaf 1984) en ‘De Klassieken’ bij de AVRO (vanaf 2006). Ik heb voor deze drie programma’s gekozen, elk bij een andere omroep, omdat ze een belangrijke rol hebben gespeeld in haar carrière. ‘Studio Vrij’ was haar eerste presentatieklus, bij ‘Het Halfzes Journaal’ was Maartje het gezicht van het programma en werkte ze bovendien ook veel achter de schermen, en ‘De Klassieken’ was haar laatste programma. Ook zijn de programma’s chronologisch gezien gelijkmatig verdeeld over haar carrière. Vervolgens maak ik een korte analyse van de programma’s. Ik heb enkele afleveringen gekozen als representatie van haar rol in dat programma: een aflevering uit het begin van haar carrière bij de betreffende omroep, en een aflevering van het eind, om zo volledig mogelijk te kunnen kijken wat de rol van Maartje in de programma’s was, en hoe we aan de hand van die gegevens de identiteit van de omroep naar voren kunnen halen.

Ik sluit af met de conclusie, waar ik mijn betoog samenvat en een antwoord op de hoofdvraag geef.

Hoofdstuk 1 - Verzuiling in het Nederlandse omroepbestel

Verzuiling

Tijdens het lezen van literatuur over het Nederlands omroepbestel, stuitte ik vaak op het woord ‘verzuiling’. Onder andere in het boek *Nationaal of verzuild* van Hans van den Heuvel en *Hallo Hier Hilversum* van Huub Wijfjes wordt het omroepbestel neergezet als een verzuild systeem. Om het bestel beter te leren begrijpen, moet er dus eerst worden gekeken naar wat de term ‘verzuiling’ inhoudt. Politicoloog Arend Lijphart schrijft in zijn boek *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek* onder andere over de beginselen van de verzuiling en de geleidelijke ontzuiling die daarop volgde.¹⁰ Lijphart beschrijft in zijn eerste hoofdstuk dat het lastig is de tijdsafbakening van de verzuiling aan te geven. Mogelijke startpunten zijn het jaar 1913 en 1917, waarin belangrijke gebeurtenissen wat betreft pacificatie (regularisatie van de klassenverhoudingen) plaatsvonden. In 1913 werden de pacificatie-commissies aangesteld, en in 1917 vond de daadwerkelijke Pacificatie plaats.¹¹

Lijphart onderscheidt drie zuilen op politiek-sociaal en religieus gebied: de katholieke zuil, de protestants-christelijke zuil en de algemene zuil (op te splitsen in de liberalen en socialisten).¹² De drie zuilen “werden begrensd door zowel horizontale, sociaal-economische, als verticale, confessionele, scheilijnen”.¹³ De zuilen waar Lijphart over spreekt hebben een lange ‘wordingsgeschiedenis’, en zijn net zo oud als de Nederlandse staat zelf; Lijphart ziet het begin van de Tachtigjarige Oorlog als geboorte van de Nederlandse staat, waarin de drie stromingen ‘Rooms-Katholicisme’, ‘Humanisme’ en ‘de Hervorming’ als basis voor de zuilen dienden.¹⁴ De leden van de zuilen waren erg gehecht aan hun eigen omgeving, en contact tussen de verschillende zuilen kwam niet voor, aldus Lijphart. Wel was er contact tussen de hoogste bevolkingsgroepen van de zuilen, de elite, om de samenhang tussen de zuilen (het ‘dak’) te bewaren.¹⁵

Er is veel geschreven over verzuiling, Lijphart haalt meerdere auteurs aan die andere definities voor het begrip hebben. Hij noemt onder andere J.P. Kruijt, die verzuiling gebruikt om maatschappelijke organisaties op basis van levensbeschouwing te benoemen. Opvallend is dat binnen deze definitie de socialistische zuil buiten beschouwing wordt gehouden.¹⁶ Een andere definitie van verzuiling komt van Peter van Dam in zijn boek *Staat van verzuiling*, uit 2011. Van Dam verwerpt het idee van verzuiling met afgebakende zuilen, en noemt het een “mythe”.¹⁷ Hij heeft kritiek op de bestaande ideeën wat betreft verzuiling, en zegt onder andere dat het geen Nederlands verschijnsel is, en dat een verzuilde maatschappij niet ver verwijderd is van een ontzuilde maatschappij.¹⁸ In plaats van over zuilen spreekt Van Dam over gemeenschappen: “zware gemeenschappen” en “lichte gemeenschappen”.¹⁹ Een zware gemeenschap is erg hecht en vormt een herkenbare eenheid tegenover de andere gemeenschappen en hoe ‘lichter’ de gemeenschap, hoe minder hecht.²⁰ Van Dam pleit voor het gebruik van de term ‘gemeenschappen’, omdat hij vindt dat de samenleving die gemeenschappen onterecht als vier losstaande ‘zuilen’ heeft beschouwd. Toch spreekt Van Dam in zijn verhaal wel over verschillende groepen in de samenleving, zoals katholiek, protestants en sociaal-democratisch. Hij

---

¹⁰ Lijphart, Arend. 1990. *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*, 8e herziene druk.

¹¹ Lijphart, p. 27

¹² Lijphart, p. 28

¹³ Idem

¹⁴ Lijphart, p. 27

¹⁵ Lijphart, p. 29

¹⁶ Lijphart, p. 34

¹⁷ Van Dam, p. 9

¹⁸ Van Dam, p. 10

¹⁹ Van Dam, p. 19

²⁰ Van Dam, p. 19

ontkent het bestaan van de groepen dus niet, maar geeft aan dat de structuur anders is.²¹

Het is moeilijk een degelijke definitie van verzuiling te geven, en dat is ook niet het doel van dit onderzoek. Het belangrijkste in dit onderzoek is de verdeling van de samenleving, het snijpunt waar zowel Van Dam als Lijphart het over eens zijn, waarbij we onderscheid maken tussen religieuze en politieke groepen: katholiek, protestants en sociaal-democratisch. Peter van Dam stelt in zijn conclusie dat het wonderlijk is dat het Nederlandse omroepbestel nog steeds als verzuild wordt beschouwd: de gemeenschappen zoals de KRO en de NCRV zijn ondertussen getransformeerd van zware naar lichte gemeenschappen.²² Toch bestaan de omroepverenigingen nog los van elkaar. Doorgaand op de beredenering van Van Dam, lijkt het alsof de verenigingen gescheiden blijven vanuit traditie, in plaats van door de huidige situatie van steeds lichter wordende gemeenschappen.

Nu we weten wat verzuiling inhoudt, kunnen we kijken naar het omroepbestel. Voor ik de geschiedenis van het omroepbestel schets en zo de link tussen verzuiling en het bestel kan leggen, moeten we kijken naar identiteit binnen televisie; televisie is immers het medium waar het onderzoek over gaat. Waar is televisie goed voor binnen een samenleving, en is het bindend, of juist versplinterend?

Sonja de Leeuw schrijft in haar oratie *Hoe komen wij in beeld?* over cultuurhistorische aspecten en de identiteit van Nederlandse televisie. In haar inleiding vat ze de functie van het medium televisie mooi samen: “Televisie kan een sterke rol vervullen in het binden en scheiden van mensen, in het homogeniseren van ervaringen en in het versterken van verschil. Als zodanig kan zij mensen een ankerpunt bieden in de ervaring van culturele identiteit, in het zoeken naar en herkennen van normen en waarden die groepen, van uiteenlopende samenstelling en omvang, als gemeenschappelijk ervaren.”²³

Televisie is dus een goed medium om groepen en gemeenschappen gemeenschappelijk te laten voelen. Dit komt door de mogelijkheid om ‘ver te zien’ (tele-visie), wat betekent dat door het visuele en internationale karakter van televisie, de gebruikers een kijkje kunnen nemen in een andere groep, wereld of gemeenschap.²⁴

Het ontstaan van het omroepbestel

“Ernstig zal de vraag moeten overwogen, of de tijd niet is gekomen, dat het Rechtsche kofschip zich losmaakt van het liberale scheepke en, met de Kruisbanier in top, in volle vrijheid, op eigen kompas, een eigen koers op de woelige golven der radio-beweging inslaat.”²⁵

Met dit citaat uit het antirevolutionaire dagblad ‘De Standaard’ uit 1927 begint Hans van den Heuvel zijn boek *Nationaal of verzuild*, een boek over de Nederlandse verzuiling. De samenleving was, zoals in de vorige paragraaf besproken werd, vanaf ongeveer 1917 grofweg verdeeld in drie groepen: de katholieken, de protestanten en de algemene zuil (op te splitsen in de liberalen en socialisten).²⁶ Rond 1927 kregen de drie grote groepen het idee voor een omroeporganisatie, “die kunnen dienen om niet alleen ideeën en dogma’s te verkondigen aan de eigen geloofsgenoten of strijdmakers, maar ook aan diegenen die nog onbekend zijn met geloof of partijprogramma.”²⁷ Het creëren van samenhang binnen de gemeenschap (of zuil) was door middel van de radio mogelijk. Door de radio kon een boodschap aan een groot publiek worden getoond. Zoals Van den Heuvel in zijn boek beschrijft: “Het streven

---

²¹ Van Dam, p. 19

²² Van Dam, p. 19

²³ Leeuw, Sonja de. 2003. *Hoe komen wij in beeld? Cultuurhistorische aspecten van de Nederlandse televisie*, p. 6

²⁴ Leeuw, de. p. 9

²⁵ Van den Heuvel, p. 15

²⁶ Lijphart, p. 28

²⁷ Wijfjes, p. 19

naar verbreiding van de eigen levensbeschouwing kon dus ten volle ontplooid worden.”²⁸ Radio werd een communicatiemiddel tussen de organisatie en haar leden. Elke organisatie (zowel gelovig als socialistisch en liberaal) begon met de plannen voor een eigen vereniging, een eigen “draadlooze omroep” zoals het in de volksmond werd genoemd.²⁹ De gelovige zuilen, de katholieken en protestants-christelijken, hadden elk een eenduidige achtergrond voor een op te richten omroep. De derde zuil, de algemene zuil, had verschillende inslagen bij elkaar en dat resulteerde dan ook in verschillende omroepen binnen één zuil; de socialisten richtten de VARA (Vereniging Algemene Radio Amateurs) op en de ‘algemenen’ waren voor een algemene omroep, de AVRO (Algemene Vereniging Radio Omroep).

Langzamerhand groeide de radio als medium, en waar het begon als ‘amateuristisch’ (de benaming voor de vroege radiomakers volgens Van Den Heuvel), groeide het in de loop van de jaren ’20 en ’30 uit tot een massamedium waar veel naar geluisterd werd.³⁰ De grootste zender begin jaren ’20 was de HDO (Hilversumsche Draadlooze Omroep), die het merendeel van de zendtijd had. Wijffjes ziet HDO als een exponent van “de vierde zuil, een samenbundeling van alles wat niet katholiek, gereformeerd of socialistisch is”.³¹ Overige omroepen, zoals de NCRV (Nationale Christelijke Radio Vereniging) en de KRO (Katholieke Radio Omroep), die in dezelfde periode als de HDO werden opgericht, hadden in het begin nog erg weinig zendtijd, dat kwam mede door internationale afspraken waardoor Nederland maar twee golflengtes bezat.³² In 1926 werd er door de Kamer een eerste wettelijke omroepregeling ontworpen, om ervoor te zorgen dat alle radiozenders evenveel kans op zenduren zouden krijgen. Ook al bestond de wens voor gelijke behandeling, Van Den Heuvel stipt in zijn boek ook aan dat er kritiek werd geleverd op de omroepregeling van de Kamer. “... door het optreden van het steeds toenemend aantal uitzendverenigingen [ontstaat er] een betreuenswaardige splitsing op dit gebied in ons volk.”³³ Dit betekende dat er een tweestrijd aan de gang was: aan de ene kant wilde men voor elke organisatie een eigen plekje, maar aan de andere kant was er een angst voor een uiteengevallen samenleving, een “splitsing” binnen het volk (massamedia zouden die splitsing mogelijk versterken). Ook Wijffjes signaleert de kritiek op de splitsing. Hij stelt: “Men verafschuwt de gewoonte om op alle levensgebieden groepsbelang voorrang te geven boven het nationale belang, zo althans beschouwde men de verzuiling.”³⁴

Er moest een oplossing voor de tweestrijd gevonden worden, en de overheid kwam met de oplossing dat de omroeporganisaties moesten gaan samenwerken (zoals Van Den Heuvel zegt: “met eerbieding van elkanders politieke en godsdienstige levensbeschouwingen”³⁵) om tot één nationale omroep te komen, wat overeenkomt met de afschuw van (een deel) van het volk voor groepsbelang.³⁶ Volgens Wijffjes vond HDO zichzelf geschikt om die positie op zich te nemen, maar er barste binnen de samenleving (voornamelijk in de pers) een hevige discussie los over wat de beste zendtijdverdeling zou zijn.³⁷ De antirevolutionair J. J. C. van Dijk stelde in het tijdschrift ‘het Staatsblad’ dat de zendtijd anders verdeeld moest worden: de helft voor ‘rechts’, en de andere helft voor ‘links’. Dit werd door de Kamer als amendement aangenomen.³⁸

In mei 1930 kwam de officiële zendtijdverdeling, het Zendtijdbesluit, waarbij een eind werd

---

²⁸ Van den Heuvel, p. 15

²⁹ Wijffjes, p. 20

³⁰ Van den Heuvel, p. 16

³¹ Wijffjes, p. 24

³² Idem

³³ Van den Heuvel p. 30

³⁴ Wijffjes, p. 24

³⁵ Wijffjes, p. 24

³⁶ Idem

³⁷ Idem

³⁸ Van den Heuvel, p. 31

gemaakt aan het idee van een centrale nationale omroeporganisatie.³⁹ Dit betekende dat de verdeling ‘billijk’ moest zijn, maar dit was lastig te interpreteren. Er kwamen meerdere adviezen van de Radoraad. De uiteindelijke beslissing was dat de vier grote omroeporganisaties (AVRO, KRO, NCRV en VARA, waarbij een groot deel van de samenleving werd gerepresenteerd) allemaal een gelijk aantal zenduren kreeg. De VPRO als omroep kreeg geen uren, maar mocht verspreid over de zenders wel twee dagen per week een neutraal programma verzorgen.⁴⁰ Net als de AVRO streefde de VPRO, destijds overigens een protestantse omroep, naar een nationale omroep. De AVRO wilde zo een representatie van het Nederlandse volk worden, en deed dit onder andere door de basis te verbreden met representanten van diverse levens-en wereldbeschouwelijke richtingen.⁴¹ Dit lijkt misschien paradoxaal, maar er waren in die tijd meerdere omroepen die naar een nationale omroep streefden. De VARA zag in een algemeen nationaal programma de mogelijkheid om meer te kunnen samenwerken met de overige omroepen, iets waar de AVRO en de VPRO zich bij aansloten.⁴² Ondanks de mogelijkheid tot samenwerking hielden ze wel hun eigen ideologie aan.

Er waren nu dan wel vier verschillende omroepen met allemaal een eigen religieuze en/of politieke inslag, toch bleef er volgens Van Den Heuvel onrust. Bij een omroep zoals de NCRV werden zowel katholieke als gereformeerde uitzendingen gemaakt. Katholieken werden daarom door hun kerkelijke leiders gewaarschuwd dat de protestantse opvattingen niet voor hun oren bedoeld waren, en er werd geëist de radio uit te zetten zodra die boodschap werd uitgezonden.⁴³

Met het Zendtijdbesluit in 1930 kreeg het Nederlandse omroepbestel zijn definitieve organisatorische structuur op de radio. Maar de techniek ontwikkelde zich snel, en in de jaren '50 was daar de televisie, al was er in het begin nog maar één net. Begin 1951 kwam er een televisiebeschikking, waarbij de NTS (Nederlandse Televisie Stichting) werd aangewezen als ‘hoofd-zender’, zo beschrijft Huub Wijfjes. De NTS wilde “een zo doeltreffend mogelijke samenwerking op het gebied van de televisie”⁴⁴, en dan voornamelijk op het gebied van verdeling en regeling van de zendtijd. Maar ook op de televisie kwam er strijd wat betreft de verdeling van de zendtijd. Zoals Wijfjes in zijn hoofdstuk over televisie stelt: “De eeuwigdurende strijd om het nationale karakter van de omroep bleef bestaan.”⁴⁵ De overheid zei begin jaren '60 dat televisie voor zoveel mogelijk mensen moest zijn, zo gemeenschappelijk mogelijk en representatief voor heel Nederland.⁴⁶ Maar de omroepverenigingen zelf wilden de macht van de NTS verkleinen. In 1956 komt de oplossing voor televisie: het Televisiebesluit 1956. Een nieuw element was dat vijf procent van de zendtijd naar kerkgenootschappen (onder andere de RKK) ging, waardoor er weer verschillende religies en ideeën op één zender waren te horen.⁴⁷

De publieke omroep tegenover de commerciële zenders

Een nieuwe belangrijke stap in de televisiewereld was de komst van de commerciële zender. In het boek *Omroep in Nederland*, onder redactie van Huub Wijfjes, staat dat in 1970 zo'n 87% van de kijkers naar de Nederlandse publieke omroep keek; de rest keek naar overige zenders (buitenlandse zenders). Vijftien jaar later, in 1985, was het marktaandeel van de publieke zenders gezakt naar 80%. Nog vier jaar later kwam de commerciële zender RTL-Véronique (het vroegere RTL4) en het

---

³⁹ Van den Heuvel, p. 33

⁴⁰ Van den Heuvel, p. 37

⁴¹ Van den Heuvel, p. 44

⁴² Van den Heuvel, p.

⁴³ Van den Heuvel, p. 16

⁴⁴ Wijfjes, p. 68

⁴⁵ Wijfjes, p. 72

⁴⁶ Wijfjes, p. 72

⁴⁷ Wijfjes, p. 72

marktaandeel van de publieke omroep daalde.⁴⁸ In 1990 keek al zo'n 30% naar de commerciële zender. Om de concurrentie aan te gaan, moesten de publieke omroepen nieuwe manieren vinden om kijkers te trekken.⁴⁹ Dit deden ze onder andere door technieken van de commerciële over te nemen. Een van de technieken was het versterken van de identiteit van de omroep.

René Koenders haalt in zijn scriptie *Het oog van de storm* (een onderzoek naar de ontwikkelingen in het werk van Nederlandse presentatoren op de Nederlandse televisie) Jarko Meurs aan, die praat over het Meerjarenplan van het bestuur van de NOS. In 1991 presenteerde het NOS-bestuur het Meerjarenplan 91-95, waarin werd voorgesteld om de drie publieke televisiezenders (Nederland 1, Nederland 2 en Nederland 3) een sterk eigen profiel te geven. De omroepen moesten samen gaan werken. Onderlinge concurrentie zou afnemen en het publieke bestel zou sterker staan tegenover de commerciële zenders. Elke omroep werd op basis van profilering ingedeeld op één van de drie zenders. Meurs stelt ook dat de profilering van de zenders belangrijker werd dan de eigen belangen van de omroep.⁵⁰

In de tweede helft van de jaren '90 vond er een omslag plaats, bij zowel de commerciële als de publieke omroepen. Waar het eerst nog draaide om kijkcijfers (de strijd tussen de publieke en commerciële omroepen draaide voornamelijk om het trekken van de meeste kijkers), begon de focus nu meer te liggen op maken van inhoudelijk informatieve en sterke programma's. Koenders stelt dat de publieke omroepen zich weer gingen richten op de eigen identiteit tegenover de anderen, in plaats van op de kijkcijfers.⁵¹ De overheid eiste dat de omroepen voldeden aan de Mediawet van 1994, waarin stond dat "alle zendgemachtigden een programmering konden bieden met informatie, cultuur en verstrooiing die onderscheidend was."⁵² Elke omroep moest zich weer richten op zijn eigen onderscheidende karakter. Deze eis werd ingegeven door een advies van de Mediaraad in 1994, geschreven voor het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in 1996. Het advies hield in dat de regelgeving rondom media en communicatie verouderd was. De overheid moest gaan inspelen op een ruim en gevarieerd informatieaanbod, en daarom moest elke programma weer passen bij wat de zender of omroep wilde uitdragen.⁵³

Televisie en identiteit

Sonja de Leeuw ziet de Nederlandse televisiecultuur als uniek: er is een steeds veranderende relatie tussen nationale en verzuilde cultuur, wat we ook al eerder zagen in *Hallo Hier Hilversum* van Wijffjes, waar er telkens een tweestrijd was tussen het idee van een nationale centrale zender of juist verschillende verzuilende omroepen.⁵⁴ Volgens de Leeuw heeft de oorspronkelijke verzuiling in Nederland plaatsgemaakt voor 'een oriëntatie op levensstijlen': televisie spreekt kijkers voornamelijk aan op hun individuele identiteit, en probeert die te collectiviseren (het versterken van het, diverse, eigen 'zijn'). Toch blijven omroepen hun eigen slogans, visies en gedachten hebben. Om te kijken naar de huidige situatie haal ik de Mediawet erbij. In de Mediawet, in 2008 vastgesteld, staan enkele vaste kernwaarden waaraan de publieke omroep moet voldoen. Onder andere Artikel 2.1 gaat in op de eisen van de overheid aan publieke mediadiensten:

Artikel 2.1

[..] 2. Publieke mediadiensten voldoen aan democratische, sociale en culturele behoeften van de

---

⁴⁸ Wijffjes, Huub. 1994. *Omroep in Nederland*, p. 325

⁴⁹ Koenders, René. et al. 2003. *Het oog van de storm*, p. 58

⁵⁰ Koenders, p. 19/62

⁵¹ Koenders, p. 61

⁵² Idem

⁵³ http://www.icce.rug.nl/~soundscapes/DATABASES/TNP/Ververs_bijlage_d.shtml , geraadpleegd 28 juni

⁵⁴ De Leeuw, p. 10

Nederlandse samenleving door het aanbieden van media-aanbod dat:

- a. evenwichtig, pluriform, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand is en zich tevens kenmerkt door een grote verscheidenheid naar vorm en inhoud;
- b. op evenwichtige wijze een beeld van de samenleving geeft en de pluriformiteit van onder de bevolking levende overtuigingen, opvattingen en interesses op maatschappelijk, cultureel en levensbeschouwelijk gebied weerspiegelt [...]⁵⁵

Publieke omroepen moeten dus de samenleving weerspiegelen. Een samenleving is geen vaststaand eenduidig gegeven: een samenleving bestaat uit veel verschillende segmenten, je 'leeft samen'. Ook blijft een samenleving altijd in beweging en blijft zich ontwikkelen, net zoals identiteiten. Daarom zijn omroepen en hun programma's ook geen eenduidig gegeven en altijd in beweging.

Voor mijn onderzoek ga ik me richten op drie omroepen van de NPO (Nederlandse Publieke Omroep), de KRO (Katholieke Radio Omroep), de NOS (Nederlandse Omroep Stichting) en de AVRO (Algemene Vereniging Radio Omroep). De periode van onderzoek is de jaren '70 (KRO), jaren '80 (NOS) en de jaren '00 (AVRO).

De onderzoeksperiode van de jaren '80 bevat een interessant jaar wat betreft de omroepen; in 1987 zorgde de Mediawet voor een verandering binnen het publieke bestel.⁵⁶ Eén van de punten in de wet was het 'stoppen' (verminderen) van de concurrentie van de commerciële televisie, in combinatie met de nieuwe regel dat de omroepen zich niet langer onderling mochten versterken. Hierbij was het belangrijk dat de omroepen zich als één publieke omroep moesten gaan verenigen.⁵⁷ Tijdens de onderzoeksperiode bij de AVRO, vanaf 2008, was de Mediawet 2008 van kracht.

De KRO, NOS en AVRO zijn de drie zenders waarbij Maartje van Weegen, heeft gewerkt. Voordat ik verder ga met de analyse van de omroepen, beschrijf ik kort de carrière van Van Weegen.

---

⁵⁵ http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/geldigheidsdatum_11-06-2013, geraadpleegd 11 juni 2013

⁵⁶ <http://www.wetboek-online.nl/wet/Mw.html>, geraadpleegd 13 juli 2013.

⁵⁷ Idem

Hoofdstuk 2 – Maartje van Weegen

Maartjes carrière

Maartje Walet werd in 1950 in Bussum geboren, in een protestants gezin. Tijdens haar eerste huwelijk nam ze de naam Van Weegen aan, die ze na de scheiding aanhield als artiestennaam. Maartje volgde de mulo en het atheneum en begon in 1969 met haar eerste baantje bij een impresariaat voor klassieke muziek, Iramac.⁵⁸

In 1967, op haar 17^e, mocht ze van Hans Bik van de KRO een screentest doen voor televisie. Vier jaar later, in 1971, kreeg Maartje haar eerste presentatieklus, bij het programma ‘Studio Vrij’ van de KRO. In ‘Studio Vrij’ presenteerde ze, afgewisseld met andere presentatoren, verschillende items op televisie.⁵⁹

Uit natuurlijke belangstelling en ontwikkeling ging Maartje de informatieve kant van televisie op. In 1984 werd ze gevraagd door Lars Andersson van de NOS om mee te denken aan de plannen voor een nieuw journaal, dat om half zes zou worden uitgezonden. Het moest een revolutionair programma worden, dat toegankelijk was voor het hele gezin, maar niet kinderlijk zou zijn. Maartje werd, naast dat ze het programma zou presenteren, onderdeel van de redactie.⁶⁰

In 1989 stapte ze na het Half 6 Journaal ze over naar NOS Laat, wat later NOVA werd. Toen de NOS besloot de gebeurtenissen rondom het Koninklijk Huis meer journalistieke inhoud te geven, werd Maartje gevraagd om mee te denken. Ze groeide uit tot het gezicht van de Koninklijke verslaggeving.⁶¹ In maart 2007 nam ze afscheid van televisie, nadat ze in 2006 bij de AVRO aan de slag was gegaan als presentatrice van het Radio 4 programma ‘De Klassieken’. Ze wilde zich volledig richten op radio en klassieke muziek. Op 31 augustus 2012 nam ze ook afscheid van de radio, en ging met pensioen.⁶²

Maartje is van oorsprong hervormd, maar heeft nooit bewust gekozen voor een bepaald karakter van een omroep. In een interview dat ze gaf voor de Wiki van het Instituut voor Beeld en Geluid (onder redactie van René Koenders)⁶³ gaf ze aan dat de keuze voor haar eerste presentatieklus bij de KRO geen bewuste keuze was. Ze kreeg het werk aangeboden en het was vanzelfsprekend om het te doen. Ze vertelde tevens dat ze nooit heeft stilgestaan bij het karakter van een omroep; ze had in haar jeugd ook als hulp bij een katholieke parochie gewerkt.⁶⁴

Neutraliteit

Maartje gaf in het interview met Beeld en Geluid aan dat ze altijd heeft vastgehouden aan neutraliteit, voornamelijk qua emotie.⁶⁵ Dit is een lastige uitspraak, want neutraliteit staat los van emotie. Neutraliteit is een ingewikkeld begrip; wanneer is iemand echt volledig neutraal? Neutraal staat in het woordenboek beschreven als “tussen de partijen in staand, onpartijdig.”⁶⁶ Nederlandse publieke omroepen hebben elk een eigen ideologie, en neutraliteit wil zeggen dat geen van de ideologieën heerst, er heerst onpartijdigheid. De term kan in principe worden vervangen met de term onafhankelijkheid, waarbij het duidelijk wordt dat de onafhankelijke persoon geen ideologie van een

---

⁵⁸ Video-interview met Maartje van Weegen door het Instituut voor Beeld en Geluid, in tekst terug te vinden op http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Maartje_van_Weegen

⁵⁹ Idem

⁶⁰ Idem

⁶¹ Idem

⁶² Idem

⁶³ <http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Hoofdpagina>, geraadpleegd 1 juni 2013

⁶⁴ Video-interview met Maartje van Weegen

⁶⁵ Video-interview met Maartje van Weegen

⁶⁶ <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=neutraal&lang=nn>, geraadpleegd 28 juni

ander overneemt en niet kan worden beïnvloed. Maartje gaf in het interview aan het lastig te vinden om onafhankelijk te blijven (misschien dat ze in deze context verwees naar de emoties, dat het lastig was deze tegen te houden), maar ze wilde het nieuws zo ‘neutraal’ mogelijk overbrengen, dus los van enige invloed van buitenaf. Die onafhankelijkheid heeft ze in de rest van haar carrière proberen vol te houden.⁶⁷

Maartje was als persoon onafhankelijk, maar de omroepen waar ze voor werkte hadden wel ieder een andere inslag en mentaliteit. Om de verscheidenheid tussen de omroepen te onderzoeken, zal ik me richten op drie programma’s die Maartje heeft gepresenteerd (chronologisch in haar carrière): ‘Studio Vrij’ van de KRO (vanaf 1971), ‘Het Half Zes Journaal’ van de NOS (vanaf 1984) en ‘De Klassieken’ van de AVRO (vanaf 2006). Ik zal kijken hoe Maartje werd ingezet in de programma’s, en of de ideologie van de omroep, die ik in het volgende programma uiteen zet, bij de programma’s naar voren kwam, los van de neutraliteit van de presentatrice. Daarbij kijk ik naar het snijpunt waar zowel Van Dam als Lijphart het over eens zijn, namelijk de verdeling van de samenleving waarbij er onderscheid wordt gemaakt tussen religieuze en politieke groepen (katholiek, protestants en sociaal-democratisch); komt de ideologische verdeling naar voren bij de programma’s binnen het omroepbestel?

---

⁶⁷ Video-interview met Maartje van Weegen

Hoofdstuk 3 – ‘Studio Vrij’, ‘Het Half Zes Journaal’ en ‘De Klassieken’

De eerste omroep waar Maartje van Weegen in 1971 ging werken was de KRO: de Katholieke Radio Omroep. De KRO is opgericht in 1925 en heeft als huidig motto ‘Goed leven’ (eerder was het ‘Het gevoel dat je wilt delen’).⁶⁸ In de officiële verklaring van de KRO uit 2013 staat de volgende doelstelling: “De KRO wil een innovatieve mediaorganisatie zijn, die vanuit katholieke traditie een humane samenleving nastreeft, met gemeenschapszin, diversiteit en respect.”⁶⁹ Tot de jaren ’60 zond de KRO veel kerkelijke programma’s uit, zoals missen. Door de modernisering van de zender na de jaren ’60 werd dit stukken minder.⁷⁰ De onderzoeksperiode, de jaren ’70, was een belangrijke periode voor de KRO waarin de omroep faam verwierf. Vanaf de jaren ’60 tot in de jaren ’70 zond de KRO het programma ‘Brandpunt’ uit, waarin veel maatschappelijke en politieke onderwerpen ter sprake kwamen. Het programma toonde de maatschappelijke betrokkenheid van de omroep, met verschillende onderwerpen zoals Watergate, de oorlog in Vietnam en de Nederlandse progressieve katholieken.⁷¹

In 1971 begon de KRO met het programma ‘Studio Vrij’, een wekelijks programma met veel verschillende thema’s en artiesten. Het programma werd door de omroep zelf beschreven als een soort ‘magazine’, waarin veel onderwerpen aan bod kwamen. Er waren vier presentatoren: Hans Bik, Henk Molenberg, Tineke de Groot en Maartje van Weegen.⁷² Maartje heeft tot 1977 gepresenteerd, waarna ze overstapte naar het programma ‘Cijfers en Letters’. ‘Studio Vrij’ stopte in 1985.⁷³

Na de KRO stapte Maartje over naar de NOS, waar ze in 1984 begon. De Nederlandse Omroep Stichting is een onafhankelijke informatiezender, die vanuit de overheid bepaalde taken krijgt opgelegd: “alle inwoners van Nederland onafhankelijk en betrouwbaar nieuws [...] bieden en verslag doen van grote (sport-) evenementen.”⁷⁴ Naast het verzorgen van het media-aanbod van nieuws, sport en evenementen, is de NOS ook verantwoordelijk voor teletekst van de NPO.⁷⁵

In 1984 bedacht Lars Andersson, medewerker bij de NOS, het ‘Half Zes Journaal’. Op maandag tot en met vrijdag duurde ‘Half Zes’ tien minuten, op zaterdag vijf minuten.⁷⁶ Het programma werd veel bekeken. Volgens Lars Andersson lag dat aan de presentatrice Maartje van Weegen en haar persoonlijke benadering van de kijker; “ze leek haast in gesprek te zijn met de kijker”.⁷⁷ Maartje, die tevens in de redactie van het ‘Half Zes Journaal’ zat, heeft aangegeven dat ze op straat vaak ‘Half Zes’ werd genoemd. Het programma was persoonlijk en overzichtelijk; het had een vaste formule. De uitzending begon met het belangrijkste nieuws van de dag, met daarop volgend zeven nieuwssitems.⁷⁸ Maartje heeft het programma tot 1989 gepresenteerd, ze ging weg omdat ze zich ging richten op de presentatie van het achtuurjournaal.

Na haar televisiecarrière stapte Maartje over naar de radio, in 2006. Ze werd presentatrice van het programma ‘De Klassieken’ van de AVRO, op Radio 4. De Algemene Vereniging Radio Omroep is onafhankelijk en niet gebonden aan politieke of religieuze stromingen. Enkele kernelementen zijn

---

⁶⁸ <http://gemist.nl/kro>, geraadpleegd 12 juni 2013

⁶⁹ <http://www.kro.nl/overdekro/vereniging>, geraadpleegd 12 juni 2013

⁷⁰ Idem

⁷¹ Idem

⁷² http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Studio_Vrij, geraadpleegd 17 juni 2013

⁷³ http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Oeuvre_Maartje_van_Weegen, geraadpleegd 17 juni 2013

⁷⁴ <http://over.nos.nl/organisatie/feiten/over-de-nos/taken>, geraadpleegd 12 juni 2013

⁷⁵ Idem

⁷⁶ <http://nos.nl/artikel/121476-het-half-zes-journaal.html>, geraadpleegd 17 juni 2013

⁷⁷ Idem

⁷⁸ Idem

vrijheid, verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid.⁷⁹

‘De Klassieken’ is een radioprogramma van de AVRO en wordt uitgezonden op Radio 4. De uitzending is elke werkdag van 9.00 tot 12.00 en brengt afwisselende klassieke muziek. Elk half uur is er een rubriek: om half 10 ‘Kettingreactie’ (waarin luisteraars worden aangespoord om mee te denken over de link tussen verschillende klassieke stukken), om half 11 ‘Het Klassieke Hart’ (waarin een bekende Nederlander over zijn favoriete klassieke muziek praat) en om half 12 ‘Variatie op een Thema’ (waarin elke week een nieuw thema centraal staat).⁸⁰ In 2012 stopte Maartje met ‘De Klassieken’, en ging op dat moment met pensioen.

Voor de analyse van de programma’s van Maartje heb ik enkele afleveringen van ‘Studio Vrij’, ‘Het Half Zes Journaal’ en ‘De Klassieken’ bekeken en beluisterd. Ik heb de afleveringen proberen te selecteren op tijdsperiode en representatie van haar carrière: van ‘Studio Vrij’ heb ik afleveringen uit 1972 en 1975 en van ‘Het Half Zes Journaal’ enkele fragmenten uit de periode 1984-1987. ‘De Klassieken’ had helaas geen afleveringen van voor 2012 meer beschikbaar, dus daar heb ik gekozen voor een aflevering begin 2012 en medio 2012. Ik heb voor de analyse gekeken naar de uiting van identiteit van de omroep in de afleveringen. Dit wil zeggen dat ik heb gelet op de gekozen onderwerpen en de getoonde personen en hoe de onderwerpen te begrijpen zijn in de context van de omroep. De uitingen van de omroepen heb ik vervolgens met elkaar vergeleken om te kijken naar de verschillen tussen de uiting van politieke en/of religieuze ideeën op de verschillende zenders. De uitgebreide inhoudelijke beschrijving van de programma’s zit in de bijlage.

Bij de analyse heb ik gelet op de volgende vragen: in hoeverre kleurt een bepaalde religie of politieke ideologie de onderwerpen in de programma’s? Zijn de kernwaarden van de betreffende omroep (de kernwaarden van de KRO zijn katholieke traditie, gemeenschapszin en respect, de NOS streeft naar het verschaffen van onafhankelijke en betrouwbare informatie en de AVRO neemt de kernwaarden vrijheid, verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid in acht) aanwezig in de programma’s? En wat is de rol van de presentatrice Maartje bij het laten doorklinken van de kernwaarden en ideologieën bij de programma’s?

‘Studio Vrij’

Het programma ‘Studio Vrij’ is volgens de KRO zelf het beste te beschrijven als een ‘magazine’.⁸¹ Er zijn veel verschillende items over erg uiteenlopende onderwerpen die achter elkaar worden gezet en zo het programma vormen. De eerste uitzending die ik heb gezien werd uitgezonden op 18 oktober 1972 en de tweede op 26 juni 1975. Beide uitzendingen hadden acht items, met veel overeenkomstige onderwerpen zoals ‘familie’, ‘huishouden’, ‘doe-het-zelf’ en ‘dieren’. Door de verscheidenheid aan onderwerpen was het programma geschikt voor het hele gezin. De nadruk lijkt hierbij te liggen op de huisvrouw, aangezien er in enkele items tips en trucs worden gegeven voor een goed huishouden. Eerder dit hoofdstuk schreef ik dat de KRO streeft naar innovatie, diversiteit, respect en gemeenschapszin.⁸² De kernwaarden komen terug in ‘Studio Vrij’: het programma is erg divers, met veel verschillende onderwerpen, en behandelt innovatieve onderwerpen zoals wetenschappelijke ontdekkingen.

In het programma komen geen opvallende religieuze of politieke items aan bod. De items zijn vooral praktisch en handig, gericht op informatie en het gezin. De presentatoren spelen in het

---

⁷⁹ <http://avro.nl/avro/missie/default.aspx>, geraadpleegd 12 juni 2013

⁸⁰ <http://deklassieken.radio4.nl/>, geraadpleegd 17 juni 2013

⁸¹ http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Studio_Vrij, geraadpleegd 17 juni 2013

⁸² <http://gemist.nl/kro>, geraadpleegd 12 juni 2013

programma nauwelijks een rol; er zijn veel ‘gewone’ burgers aan het woord die gespecialiseerd zijn in het specifieke onderwerp dat behandeld wordt. De presentatoren worden ook gepresenteerd als burgers, als onderdeel van het volk. Dit is voornamelijk terug te zien in het sportitem, waarbij de presentator Anton Huiskens persoonlijk een sportparcours aflegt.⁸³ De aanpak is persoonlijk en gericht op alle delen van de bevolking. Huub Wijfjes beschrijft in zijn boek *Hallo Hier Hilversum!* over de ideeën van de KRO zelf over hun identiteit. In de jaren '70 vroeg de KRO zich af wat de K in de naam nog betekende binnen een ontzuilende samenleving waar steeds minder scherpe afscheidingslijnen te vinden zijn.⁸⁴ Ze zagen de verbondenheid met het katholieke volk als een belangrijk onderdeel van de doelstellingen. Maar naast het katholieke deel, wilde de KRO ook een klankbord zijn om dialogen te beginnen tussen verschillende standpunten.⁸⁵ Wijfjes zegt dat de KRO aan het democratiseren was en leden en medewerkers meer aandeel hadden. De hoofd programmasoorten waren amusement, actualiteiten en informatie. Het programma ‘Studio Vrij’ is een mooi voorbeeld van een meer gedemocratiseerde omroep waar plek is voor discussie en meningen. Hoogleraar van de faculteit der Letteren Dr. Paul Sars van de Radboud Universiteit Nijmegen vertelt in zijn artikel ‘Kanttekeningen bij de discussie over identiteit en de publieke omroep’ een interessant idee: “Identiteit komt juist tot uitdrukking door spiegeling in en beaming van verbondenheid met een gemeenschap.”⁸⁶ De KRO voelde zich verbonden met het hele volk en niet alleen het katholieke, en ‘Studio Vrij’ is daar een afspiegeling van. De periode 1960-1970 was, zoals ik al eerder benoemde, een maatschappelijk betrokken periode voor de KRO. Met ‘Brandpunt’ werden er actuele onderwerpen besproken. ‘Studio Vrij’ lijkt hier een aanvulling op te zijn, met niet in eerste instantie actuele onderwerpen, maar wel uiteenlopend en maatschappelijk betrokken.

‘Het Half Zes Journaal’

‘Het Half Zes Journaal’ was een nieuw programma, dat een geheel andere indeling had dan voorgaande journaals. Het duurde 10 minuten, was *to the point* en lichtte elke avond één onderwerp uit dat de meeste aandacht kreeg. Voor de analyse heb ik vier afleveringen gekeken, uit respectievelijk 1984, 1985, 1986 en 1987. Elke aflevering bevatte een interview, gehouden door de presentatrice Maartje van Weegen. De onderwerpen waren, vanzelfsprekend, actueel en de gasten waren bekende en vooraanstaande personen uit de actualiteit. Maartje was in dit programma onafhankelijk wat betreft eigen mening (de NOS tracht altijd neutraal te zijn), maar wel aanwezig. Met neutraliteit en onafhankelijkheid bedoel ik hier dat het programma niet gesponsord wordt en de programmamakers hun best doen om te zoeken naar een zo objectief mogelijke waarheid.

Maartje was erg op zoek naar goede en directe antwoorden, en daagde de gasten stevig uit. Een voorbeeld is het interview met Nico van Helzen (directeur Nationale Woningraad) over problemen met een flat in Zandvoort. Op een gegeven moment zegt ze: “Dus u kunt niet zeggen dat het een nationale ramp is?”⁸⁷ Ze gaf indirect haar mening en probeerde de informatie zo goed mogelijk over te brengen.

De toenmalige eindredacteur Lars Andersson, gaf in 2006 een interview over ‘Het Half Zes Journaal’. Hij zegt hierin dat Maartje een informele manier van presenteren had, en zo de kijker bij het nieuws probeerde te betrekken. Het doel van het journaal was volgens Andersson “laagdrempeligheid”.⁸⁸ Het nieuws en de gesprekken moesten toegankelijk zijn, de problemen

---

⁸³ KRO, ‘Studio Vrij’, afleveringen op 18-10-1972 en 26-06-1975, geraadpleegd via Beeld & Geluid

⁸⁴ Wijfjes, Huub. *Hallo Hier Hilversum – Driekwart eeuw radio en televisie*, p. 97

⁸⁵ Idem

⁸⁶ Sars, Dr. Paul. ‘Enkele kanttekeningen bij de discussie over identiteit en de publieke omroep’, geraadpleegd via <http://repository.uhn.ru.nl/bitstream/2066/98588/1/98588.pdf>

⁸⁷ NOS, ‘Het Half Zes Journaal’, aflevering op 11-10-1984, geraadpleegd via Beeld & Geluid

⁸⁸ <http://nos.nl/artikel/121476-het-half-zes-journaal.html>

informeel en erg inhoudelijk. Ook was ‘Het Half Zes Journaal’ door snel ontwikkelde technologie erg actueel: ze konden met een verslaggever live het nieuws brengen.⁸⁹ Het motto van de NOS is ‘alle inwoners van Nederland onafhankelijk en betrouwbaar nieuws te bieden’.⁹⁰ De onderwerpen waren elke dag actueel en divers (dit kwam ook door het format van het programma, waardoor er naast de grote items ook kleine nieuwsfeiten in beeld kwamen, en er elke dag een interview plaatsvond). De insteek was, zoals Andersson in zijn interview aangeeft, laagdrempeligheid en persoonlijkheid. Dat komt bij ‘Het Half Zes Journaal’ inderdaad naar voren, mede door de huiselijke sfeer van de set maar ook door de persoonlijke aanpak van Maartje, waardoor elke kijker het gevoel had met haar in gesprek te zijn.

‘De Klassieken’

‘De Klassieken’ is een radioprogramma, en is daarom ook anders dan de voorgaande analyses. Er is geen sprake van beeld, en de presentatrice is duidelijker aanwezig omdat ze het programma met haar stem moet dragen. Dit is ook sterk het geval bij ‘De Klassieken’. Dit geeft wel als resultaat dat de presentatrice, in dit geval Maartje van Weegen, het gezicht (of de stem) van het programma wordt. Het lijkt bijna alsof ze persoonlijk het programma heeft gemaakt.

De Klassieken is persoonlijk, betrokken en actueel. Het heeft ook een sterk eigen regime: elke dag is de volgorde precies hetzelfde. De gasten die in het Klassieke Hart voorbij komen hebben een actuele betrokkenheid en de thema’s sluiten aan op gebeurtenissen in diezelfde periode (bijvoorbeeld een seizoen of evenement). Ondanks dat het programma van de AVRO is en de AVRO in principe onafhankelijk is, zendt het wel kerkelijke muziek uit, zoals religieuze en gregoriaanse gezangen.

Dit is naar mijn mening niet uit religieuze overwegingen, maar om het programma en de gekozen klassieke muziek zo divers mogelijk te maken. In sommige gevallen is het gelovige onderdeel de keus van de gast (in beide geanalyseerde afleveringen wordt de ‘Mattheus Passion’ als favoriete stuk aangewezen). Daarnaast wordt sommige muziek die in de oorsprong kerkelijk is (denk aan de Mattheus Passion of liederen met teksten over het geloof), misschien ondertussen niet meer daadwerkelijk als een geloofsuiting gezien. De liederen gaan dan weliswaar over God en het geloof, maar zijn algemeen bekend en ingebed in de samenleving, waardoor luisteraars misschien niet direct een kerkelijke associatie maken.

Maartje is bij De Klassieken een sterk aanwezige factor, en is niet geheel neutraal te noemen. Ze praat vaak over haar eigen ervaringen en belevenissen, en laat ook merken (soms heel subtiel, met een enkele zucht) wat ze van de muziek vindt, zowel positief als negatief.⁹¹ Dit doet echter geen afbreuk aan de onafhankelijkheid van het programma: het blijft informeel, en alle meningen (van bijvoorbeeld gasten of de nieuwsberichten) komen aan bod.

Neutraliteit en identiteit

In het interview met het Instituut voor Beeld en Geluid gaf Maartje van Weegen aan zo neutraal mogelijk te willen zijn.⁹² Dit is in veel gevallen ook te merken: ze presenteert rustig en laat niet merken wat ze zelf van het onderwerp vindt, het zijn overduidelijk geen praatprogramma’s. Toch weet ze een bepaalde eigen stempel op de programma’s te drukken. Het is interessant om terug te kijken naar de oratie van Sonja de Leeuw om naar de rol van televisie te kijken. De Leeuw zegt dat televisie kijkers aanspreekt op de individuele identiteit. Maartje doet dit op een manier waarbij ze vooral haar

---

⁸⁹ <http://nos.nl/artikel/121476-het-half-zes-journaal.html>

⁹⁰ <http://over.nos.nl/organisatie/feiten/over-de-nos/taken>, geraadpleegd 12 juni 2013

⁹¹ AVRO, ‘De Klassieken’, uitzendingen op 20 januari 2012 en 12 juni 2012

⁹² Video-interview met Maartje van Weegen

eigen gevoel toont door de kijker of luisteraar persoonlijk te benaderen; op deze manier kunnen kijkers (en luisteraars) zich met haar identificeren. Dit zal ook de reden zijn geweest dat ze op straat vaak werd aangesproken als 'Half Zes'.

Wat betreft de identiteit van de omroepen, komen niet alle ideologische uitgangspunten van de omroepen even sterk naar voren. De KRO was met 'Studio Vrij' erg afwisselend, praktisch en betrokken met de maatschappij. Dit valt wel samen met de ideeën van de KRO, maar in het beginsel was de KRO een katholieke omroep, en het katholieke aspect is niet zodanig aanwezig. Dit komt overeen met wat ik eerder zei over dat de KRO in de periode '60-'70 in beweging was en een breder en nationaal publiek probeerde te trekken. Dit ging ten koste van de katholieke identiteit, en dit kan mogelijk aangewezen worden als de reden waarom Maartje als protestantse bij de katholieke omroep aan de slag kon: de KRO wilde hun doelgroep verbreden en zo meer kijkers trekken.

Bij 'Studio Vrij' komt er geen mening wat betreft politiek of religie aan te pas; wel is het programma een representatie van het volk en komt het gemeenschapsgevoel van de KRO naar boven. De KRO was in de jaren '70 voornamelijk een maatschappelijk betrokken zender, eerder dan een volstrekt katholieke zender. Huub Wijfjes haalt in zijn boek de periode van de jaren '60 en '70 binnen de televisie aan.⁹³ Deze periode was voor televisie volgens Wijfjes een tijd om zo gemeenschappelijk mogelijk en representatief te zijn voor heel Nederland. Dit had de overhand, en de inslag van de omroep zelf kwam wat meer op de achtergrond te staan, zoals terug te zien is bij 'Studio Vrij'.

De NOS heeft een nationale taak, en voert die met de programma's die ze maken ook uit, op een betrokken en onafhankelijke manier. De AVRO was als onafhankelijke omroep de enige waarbij werd gepraat over religie en politiek. Ze blijven weliswaar onafhankelijk wat betreft hun eigen standpunt (er wordt geen mening gegeven), maar er is wel veel ruimte voor verschillende meningen en opvattingen. Dit is terug te vinden in de missie van de AVRO, die inhoudt dat de omroep vrijheid in de samenleving stimuleert en een ruimdenkende levenshouding heeft.⁹⁴

In het eerste hoofdstuk haalde ik Lijphart aan, die binnen de verzuiling van de Nederlandse samenleving drie zuilen onderscheidt: de katholieke zuil, de protestants-christelijke zuil en de algemene zuil (die verdeeld kan worden in liberaal en socialistisch).⁹⁵ De zuilen werden "begrensd door zowel horizontale, sociaal-economische, als verticale, confessionele, scheidlijnen."⁹⁶ Van Dam was het, ondanks zijn pleidooi voor een andere benaming voor de zuilen, eens met deze verdeling van de samenleving. De verzuiling binnen de Nederlandse omroep, het omroepbestel, stroomde voort uit deze verdeling. Aan de hand van de analyse van de drie zenders en programma's, is er geen noemenswaardige verdeling te bespeuren. Het opvallendste is dat de programma's algemeen waren, representatief voor het Nederlandse volk en maatschappelijk betrokken. Dit komt overeen met het idee van de overheid begin jaren '60 dat televisie voor zoveel mogelijk mensen moest zijn, zo gemeenschappelijk mogelijk en representatief voor heel Nederland.⁹⁷ Maar ook de daaropvolgende periodes waar ik naar gekeken heb, de jaren '80 en de jaren '00, hebben overeenkomstige ideeën wat betreft gemeenschappelijkheid en een open karakter. De programma's waren ook geschikt voor dit algemene karakter: 'Studio Vrij' is een samenvoegsel van veel verschillende onderwerpen, en biedt wel de mogelijkheid om over

---

⁹³ Wijfjes, Huub. 1985. *Hallo Hier Hilversum – Driekwart eeuw radio en televisie*, p. 72

⁹⁴ <http://avro.nl/Avro/missie/default.aspx?r=1>, geraadpleegd 28 juni 2013

⁹⁵ Lijphart, Arend. *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*, 5e herziene druk, p. 28

⁹⁶ Idem

⁹⁷ Wijfjes, p. 72

religie en politiek te praten, maar neemt dat niet als hoofddoel. Dit geldt ook voor het 'Half Zes Journaal' en 'De Klassieken': het zijn formats die de mogelijkheid bieden om overal over te praten. De vaste verdeling van de zuilen is in het geval van deze programma's dus niet terug te vinden, maar dat sluit niet uit dat er overige programma's van de omroepen wel een podium konden bieden voor de religieuze of politieke inslagen.

Conclusie

“Wat er in de toekomst ook veranderen mag, de geschiedenis leert dat de omroepverenigingen een formidabel overlevingsvermogen hebben. De vraag is dan ook niet zozeer of er omroepverenigingen zullen blijven bestaan, als wel hoe, en in welke verhouding tot elkaar en tot de commercie.”⁹⁸ Huub Wijfjes eindigt zijn boek met dit citaat, waarin hij er zonder meer vanuit gaat dat omroepverenigingen voor altijd blijven bestaan. Na mijn onderzoek ben ik er achter gekomen dat dit niet zo stellig gezegd kan worden.

Ik begon mijn scriptie met een vraag in mijn achterhoofd: bestaat er wel zoiets als verzuiling? De verdeling van de samenleving in de vorm van verzuiling wordt door Peter van Dam een mythe genoemd, maar komt wel in bijna alle literatuur over verzuiling terug. Er worden veel aannames gedaan dat de verzuiling altijd aanwezig is. De Nederlandse publieke omroep is een plek in beweging: verschillende programma's, verschillende omroepen en verschillende visies en ideeën (en een immer in beweging zijnde identiteit). Deze komen allemaal naar voren, maar zijn niet gebonden aan een omroep. Daar kwam ik onder andere achter na de analyse van De Klassieken, een in de kern neutraal programma waar wel veel plek is voor religieuze muziek zoals kerkgezag. Dit was weliswaar in een andere context – die van klassieke muziek – maar het geeft wel aan dat de AVRO *open-minded* is en alle meningen een stem hebben. Ik heb in de loop van mijn onderzoek een vervaging gezien van de grenzen: met de komst van verschillende ontwikkelingen (onder andere het zendtijdbesluit) komen de omroepen steeds dichter bij elkaar te liggen.

Een kanttekening is dat de programma's die ik heb geanalyseerd allemaal een neutraal karakter bleken te hebben, en geen uitgesproken ideologieën verkondigden. De programma's die ik heb gebruikt waren overeenkomstig en neutraal, en dat zou kunnen komen door de aanwezigheid van de onafhankelijke Maartje van Weegen, maar ook door het format van de programma's. 'Studio Vrij' en het 'Half Zes Journaal' bieden een platform voor een breed open karakter. Hieruit komt naar voren dat de programma's van de verschillende omroepen die ik heb geanalyseerd geen aanleiding geven om te spreken van een vaststaand karakter; het karakter blijft in beweging en is veranderlijk.

Ik kan aan de hand van deze bevindingen dan ook stellen dat de verzuiling in de praktijk niet aanwezig lijkt te zijn. Als ik kijk naar mijn literatuur, dan is de mening hierover in de loop van de tijd veranderd. De boeken van Hans van den Heuvel (uit 1976) en Huub Wijfjes (uit 1985) stellen allebei dat we leven in een verzuilde samenleving, en dat dat altijd zo zal blijven. Sonja de Leeuw schrijft in 2003 alweer minder stellig over de verzuiling: het is wel aanwezig, maar in mindere mate, en het is altijd in beweging. Een mogelijk volgende stap is dat de verzuiling niet meer aanwezig zou zijn, maar dat zal in de toekomst duidelijk worden.

Mijn hoofdvraag in de inleiding was: Wat kunnen we via de carrière van Maartje van Weegen leren over de aangenomen politieke en religieuze verschillen tussen de Nederlandse publieke omroepen? In theorie zijn die politieke en religieuze verschillen er, kijk naar de namen, motto's en visies. Maar aan de hand van de analyse komt naar voren dat dit in de programma's nauwelijks merkbaar is. De KRO wilde in de geanalyseerde periode, de jaren '60-'70, eerder maatschappelijk betrokken zijn bij de samenleving dan het katholicisme verkondigen. Een kernwaarde die ze aanhielden was gemeenschappelijkheid en de omroep moest representatief zijn voor heel Nederland. 'Studio Vrij' was hier een goed voorbeeld van, want het programma haalde diverse onderwerpen aan die heel Nederland aangingen. Maartje was dan wel protestants, maar paste bij de KRO door haar maatschappelijke betrokkenheid. De NOS heeft een nationale taak om onafhankelijk en objectief nieuws te brengen, en daarbij past een maatschappelijk geëngageerde objectieve presentatrice, een taak die Maartje kon

---

⁹⁸ Wijfjes, Huub. *Hallo Hier Hilversum – Driekwart eeuw radio en televisie*, p. 112

vervullen. De AVRO wil de vrijheid binnen de samenleving stimuleren met een ruimdenkende levenshouding. Op het eerste gezicht zijn er op papier en qua naam verschillen te ontdekken tussen de drie omroepen, maar in de praktijk hebben ze zeer overeenkomstige doelstellingen.

Maartje van Weegen was een onafhankelijke presentatrice, die dan wel protestants was opgevoed, maar wel bij elk programma haar onafhankelijke stempel kon drukken en het programma persoonlijk kon maken. Op dat moment was eigenlijk al merkbaar dat de verzuiling nooit zo stellig was als werd aangenomen, maar dat wordt de laatste tijd steeds duidelijker. De ophanden zijnde fusies zullen de nog bestaande lijntjes tussen de omroepen verder vervagen, en er is hoogstwaarschijnlijk geen ontkomen aan: de overheid in 1926 had gelijk, die centrale zender (“met eerbieding van elkanders politieke en godsdienstige levensbeschouwingen”⁹⁹), die zal er ooit komen.

---

⁹⁹ Van den Heuvel, p. 30

Literatuurlijst

Dam, van, Peter. 2011. *Staat van verzuiling. Over een Nederlandse mythe*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.

Heuvel, Hans van den. 1976. *Nationaal of verzuild: de strijd om het Nederlandse omroepbestel in de periode 1923-1947*. Baarn: Ambo.

Koenders, René. et al. 2011. *Goedenavond dames en heren: gezichten van de Nederlandse Omroep*. Baarn: Marmer (in opdracht van Instituut voor Beeld en Geluid).

Koenders, René. 2003. *Het Oog van de Storm: Een historisch onderzoek naar de veranderingen en ontwikkelingen in het werk van presentatoren op de Nederlandse televisie aan de hand van de carrières van Astrid Joosten en Tineke Verburg*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Leeuw, Sonja de. 2003. *Hoe komen wij in beeld? Cultuurhistorische aspecten van de Nederlandse televisie*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Lijphart, Arend. 1990. *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek, 8^e herziene druk*. Haarlem: Becht.

Sars, Dr. Paul. 'Enkele kanttekeningen bij de discussie over identiteit en de publieke omroep', geraadpleegd via <http://repository.uhn.ru.nl/bitstream/2066/98588/1/98588.pdf>

Wijffjes, Huub. 1985. *Hallo Hier Hilversum – Driekwart eeuw radio en televisie*. Weesp: Fibula-van Dishoek.

Wijffjes, Huub. 1994. *Omroep in Nederland*. Zwolle: Waanders.

Online bronnen

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/publieke-omroep/hervorming-publieke-omroep>, geraadpleegd 1 juni 2013

http://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/geldigheidsdatum_11-06-2013, geraadpleegd 11 juni 2013

<http://gemist.nl/kro>, geraadpleegd 12 juni

<http://www.kro.nl/overdekro/vereniging>, geraadpleegd 12 juni

http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Studio_Vrij, geraadpleegd 17 juni

http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Oeuvre_Maartje_van_Weegen, geraadpleegd 17 juni

<http://over.nos.nl/organisatie/feiten/over-de-nos/taken>, geraadpleegd 12 juni

<http://nos.nl/artikel/121476-het-half-zes-journaal.html>, geraadpleegd 17 juni

<http://avro.nl/avro/missie/default.aspx>, geraadpleegd 12 juni

<http://www.vandale.nl/>, geraadpleegd 28 juni

Audiovisuele bronnen

AVRO, De Klassieken, uitzendingen op 20 januari 2012 en 12 juni 2012, geraadpleegd via Beeld en Geluid.

KRO, 'Studio Vrij', afleveringen op 18-10-1972 en 26-06-1975, geraadpleegd via Beeld en Geluid.

NOS, 'Het Half Zes Journaal', aflevering op 11-10-1984, geraadpleegd via Beeld en Geluid.

Video-interview met Maartje van Weegen door het Instituut voor Beeld en Geluid voor de Beeld en Geluid Wiki, in tekst terug te vinden op http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Maartje_van_Weegen

Bijlage

Analyse KRO 'Studio Vrij'

Datum: 18-10-1972

Presentatie: Anton Huiskes en Maartje van Weegen

Duur: 35 minuten

Eerste item

Thema: voorlezen/familie

- Een verhaal van Piggelmee. Er wordt bij een gezin met twee kleine blonde kinderen en een vrouw door vader (gekleed in pak met stropdas) voorgelezen uit een prentenboek. Af en toe wordt het beeld van het gezin op de bank afgewisseld met plaatjes uit het boek.
- Vooruitzicht op later item in de uitzending: ze komen nog op Piggelmee terug.
- Ongeveer een minuut.

Tweede item

Thema: sport

- Presentator Anton Huiskes presenteert dit sportitem (wel gewoon in zijn eigen kleding, zonder sportkleden aan).
- Hij laat zien hoe je je het beste kunt opwarmen voor een sportsessie (op een trimbaan).
- Hele losse presentatie: hij voert de opdrachten uit terwijl hij er over vertelt.
- Hij loopt de hele trimbaan uit, waar onderweg sportoefeningen klaarstaan.
- Uitleg wat mensen niet goed doen aan de oefeningen, met een demonstratie hoe het wel moet.
- Korte beelden tussendoor van andere mensen die de baan lopen: mannen in pak.
- 5 minuten

Derde item

Thema: tuinieren

- Hoe kun je het beste bloembollen planten in de tuin?
- Demonstratie van iemand die in de tuin werkt.
- 3 minuten

Vierde item

Thema: interview/muziek

- Maartje van Weegen interviewt Tom, een laborant.
- Tom werkt naast zijn studie in het ziekenhuis en onderzoekt bacteriën. Hij is onderdeel van een zangkwartet met drie andere jongens.
- De drie andere jongens zitten nog op de middelbare school in Huis ter Heide, dat zijn Siebe Vink (bas), Erik Zuidenhout (eerste tenor), Otmar Kotram (tweede tenor). Tom zelf is bariton.
- Beelden van een repetitie van de vier jongens.
- Vier jongens, twee daarvan zijn buitenlands: een donkere man en een Indiër. De laatste wil later graag bij de kerk aan de slag.
- 4 minuten

Vijfde item

Thema: huishoudelijk

- Hoe verf je een deur?
- Demonstratie van een schilder.
- 5 minuten

Zesde item

Thema: voorlezen/jeugdsentiment

- Weer terug naar Piggelmee.
- De vader leest uit het prentenboek 'Piggelmee', aan zijn kinderen.
- Beelden van het gezin zijn afgewisseld met beelden van de prenten uit het boek.
- Halverwege begint een liedje over Piggelmee, alsof het een tekenfilm is.
- De uitgever vertelt over Piggelmee en waarom het zo'n succes is: 'jeugdsentiment'. De boeken zijn weer opnieuw uitgebracht.
- De boeken worden vooral gekocht door wat oudere lezers: jeugdsentiment. Terug naar het voorleesgezin waar de ouders vertellen dat ze vroeger ook Piggelmee hebben gelezen.
- Roel van Duijn, lid van de gemeenteraad, vertelt over zijn ervaring met Piggelmee. Piggelmee staat symbool voor de samenleving: er wordt steeds meer gevraagd van de natuur, milieuvervuiling, van Duijn is bang dat we weer terecht komen in een situatie zoals de hongerwinter van 1944.
- Interview met mevrouw van Leeuwen, schrijfster van de Nederlandse Piggelmee. Ze vertelt over het succes van de boeken: er waren niet veel boeken, dit was nieuw.
- 10 minuten

Zevende item

Thema: dieren

- Interview met een duivenmelker.
- Hij vertelt over de ziekte die op dat moment heerst onder duiven, maar het is niet gevaarlijk voor mensen: een verwijzing naar een actuele situatie.
- 4 minuten

Conclusie: de aflevering is heel erg afwisselend, en is duidelijk gemaakt voor het hele gezin. Er zijn huishoudelijke items, maar er zijn ook gezinnen in beeld. Het gaat over muziek, jeugdsentiment, lezen, dieren en huishoudelijk werk: voor iedereen is er een item geschikt of herkenbaar. Opvallend is dat er helemaal niks over politiek of religie gaat; het enige moment dat er iets over de kerk wordt gezegd is als de buitenlandse jongen van het zangkwartet over zijn toekomst praat. Dit is ook het enige moment dat er een multicultureel item is: twee donkere jongens. De presentators zijn niet belangrijk, zijn maar heel af en toe in beeld.

Datum: 26-06-1975

Presentatie: Henk Molenberg en Maartje van Weegen

Duur: 41 minuten

Eerste item

Thema: koken

- Henk Molenberg kookt met kapucijners. Noemt de ingrediënten, gaat samen met Maartje koken.
- Heel praktisch, het gaat nergens anders over.
- 12 minuten

Tweede item

Thema: wetenschap

- Onderzoekers in Eindhoven worden in een laboratorium gevolgd bij een experiment. Er wordt weinig uitgelegd en er is ook geen presentatie bij. Je weet niet precies wat ze doen.
- 3,5 minuut

Derde item

Thema: dieren

- Secretaris terrariumvereniging Lacarta vertelt over het terrarium (interview). Nieuwsbericht over het feit dat er steeds meer exotische dieren in een dierenwinkel worden aangeboden. Die dieren hebben weinig overlevingskans, en de secretaris maakt zich zorgen. Tips over welke dieren mensen het beste wel kunnen houden en hoe een terrarium moet worden onderhouden.
- Veel beelden van reptielen, kikkers en vissen met muziek op de achtergrond.
- 8 minuten

Vierde item

Thema: huishoudelijk/het leggen van vloeren

- Uitleg over soorten tegels en vloeren (specialist vertelt).
- Demonstratie van een vloerenlegger, wat voor een vloer er nodig is voor bepaalde tegels.
- Uitleg over onderhoud van vloeren en tegels.
- Tips voor doe-het-zelvers.
- 8 minuten

Vijfde item

Thema: snijbloemen.

- Uitleg van een presentator (of bloemist?) over snijbloemen.
- Hoe moeten snijbloemen worden verzorgd?
- De firma Wijs uit Amsterdam levert de bloemen van deze aflevering.

Conclusie: heel veel losse items achter elkaar. Het is inderdaad echt een soort 'tijdschrift', een reeks van losstaande artikelen/items met tips en adviezen voor de kijkers. Vooral veel praktische tips, het gaat niet over de actualiteit. Hobby's, huishoudelijk, ik denk voornamelijk voor huisvrouwen. Er zit ook een wetenschappelijk element in, maar daar wordt niks over uitgelegd. De presentatoren hebben maar een hele kleine rol: er zijn voornamelijk beelden van de onderwerpen en specialisten. Er zijn ook veel verschillende mensen in beeld, er is niet een vast gezicht van het programma te benoemen.

Analyse NOS 'Het Half Zes Journaal'

Vier losse items (hele journaals zijn niet beschikbaar)

Datum: 11-10-1984

- Maartje van Weegen zit in de studio.
- Maartje van Weegen interviewt Nico van Helzen, directeur van de Nationale Woningraad. Het interview vindt plaats in de studio.
- Het nieuws: herstelwerkzaamheden in een flat in Zandvoort, een flat waar het beton poreus was en het zeewater naar binnen liep.
- Maartje quote uit het onderzoek van Van Helzen, en vraagt hoe het onderzoek is verlopen.
- Maartje zegt dat de situatie triest is voor de bewoners, en wat de vereniging eraan wilt doen.
- De presentatie is erg los: het lijkt een gewoon gesprek tussen de twee.
- Maartje zoekt erg naar een antwoord, vraagt ver door en is uitdagend. 'Dus u kunt niet zeggen dat het een nationale ramp is?'
- 3 minuten

Datum: 04-07-1985

- Maartje van Weegen interviewt Marcel van Dam van de PvdA. Het interview vindt plaats in de studio.
- Het interview gaat over de uitlatingen van Aad Kosto, een partijgenoot van Van Dam, in de Vrij Nederland. De uitlatingen zijn erg negatief en vervelend.
- Het is een politiek interview. Maartje vraagt of Van Dam wel in de kamer wil blijven. Van Dam is erg rustig en onderkoeld en noemt het artikel 'karaktermoord'. Hij neemt de excuses van Kosto niet aan.
- De belangen van de partij staan voorop, en dit is schadend: slecht voor het imago van de PvdA.
- Maartje laat van Dam veel aan het woord, en laat geen mening horen. Ze is wel fel: wil graag een duidelijk antwoord horen.
- 4 minuten

Datum: 21-02-1986

- Maartje van Weegen interviewt Allan Boesak over zijn mislukte gesprek met Botha. Het interview vindt plaats via de telefoon.
- Het gesprek gaat over apartheid. Boesak had een gesprek gepland met Botha, maar die heeft hem niet binnen gelaten.
- Maartje onderbreekt als het gesprek te lang wordt, Boesak praat volledig door haar heen. Ze herhaalt haar vraag om een antwoord te krijgen.
- Boesak is veel aan het woord, wordt abrupt afgebroken.
- 6 minuten

Datum: 29-09-1987

- Maartje van Weegen praat met de Minister van Buitenlandse Zaken, Minister van den Broek. Het is een kruisgesprek: ze zitten allebei in een andere studio, en de beelden worden afgewisseld.
- Het gesprek gaat over de situatie in Suriname, naar aanleiding van de moorden door het

regeringsleger in Pokigron.

- Er komen verkiezingen aan, en Minister van den Broek geeft zijn mening over de situatie.
- Maartje praat niet veel, laat van den Broek veel aan het woord. Ze leidt het gesprek.
- 2 minuten

Analyse AVRO 'De Klassieken'

Datum: 20 januari 2012

9.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het programma begint met een muziekstuk.

9.30 - De rubriek 'Aubade': een brief van een luisteraar die iemand een aubade wilt brengen, dit keer een stuk voor een zwangere vriendin.

10.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het tweede uur begint met een vooruitzicht op het komende uur en de rubrieken.

10.30 - De rubriek 'Het Klassieke Hart': elke week vertelt een bekende Nederlander over zijn favoriete muziek. Deze week is de gast Bram Bakker. Hij vertelt over de Mattheuspassie van Bach.

11.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het derde uur begint met een muziekstuk.

11.30 - De rubriek 'Variatie op een Thema': elke week staat in het teken van een bepaald thema. Deze week is dat 'bomen', zonder verdere toelichting. Er worden twee stukken gedraaid, van Sibelius en Butterworth.

12.00 - Maartje nodigt de luisteraars uit om reacties te sturen over de uitzending van vandaag.

Datum: 12 juli 2012

9.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het programma begint met een brief van een luisteraar: een programma van de VPRO had zulke muziek, kunt u die ook laten horen?

9.30 - De rubriek 'Aubade': een brief van een luisteraar die iemand een aubade wilt brengen, dit keer een stuk voor zijn vader die jarig is.

10.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het tweede uur begint met een vooruitzicht op het komende uur en de rubrieken.

10.30 - De rubriek 'Het Klassieke Hart': elke week vertelt een bekende Nederlander over zijn favoriete muziek. Deze week is de gast prinses Margriet. Ze vertelt over de Mattheus Passion, haar eerste kennismaking met klassieke muziek.

11.00 - Het NOS nieuws en reclame. Het derde uur begint met een muziekstuk.

11.30 - De rubriek 'Variatie op een Thema': elke week staat in het teken van een bepaald thema. Deze week is dat 'Duitse zang', omdat Maartje vrijdag vanuit Duitsland presenteert. Er wordt verwezen naar een Duitse zanger, die ook kort op de radio vertelt over zijn werk (niet live).

12.00 - Maartje nodigt de luisteraars uit om reacties te sturen over de uitzending van vandaag.

Opmerkingen: het programma is actueel en persoonlijk. Er wordt veel gereageerd op luisteraars die brieven opsturen, en elk uur begint met een nieuwsbericht (al zijn dat de standaard regels van de radio). Maartje kondigt elk muziekstuk aan, en vertelt af en toe haar eigen mening (bijvoorbeeld dat ze bij een bepaald concert is geweest, en dat het erg mooi was, of juist helemaal niet). Het programma komt over als een door Maartje samengesteld programma: ze is echt het gezicht van 'De Klassieken', en geeft ook aan wat ze mooi of eigenlijk net te zwaar vindt (soms is het alleen al met een zucht, of een 'tja'). Er wordt aardig veel kerkelijke muziek gedraaid, maar dat komt niet uit religieuze overwegingen. Het programma wordt erg gevarieerd samengesteld, en daarbij hoort klassieke muziek uit elke eeuw. De AVRO is neutraal, maar er komt dus wel religie en politiek voorbij (door middel van het nieuws en de muziekkeuze).